

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/349312950>

Dijital Çağda E-Siyasetin Yükselişi: Kamu Politikası Oluşturma Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü

Chapter · September 2020

CITATIONS

4

READS

469

1 author:

Sinem Şahnagil

Balıkesir University

46 PUBLICATIONS 92 CITATIONS

SEE PROFILE

Editör

Prof. Dr. Şeniz ANBARLI BOZATAY

**TÜRKİYE'NİN
TOPLUMSAL YAPISI ÜZERİNE
YAZILAR**

**DETAY
YAYINCILIK**

Ankara, 2020

YEDİNCİ BÖLÜM

DİJİTAL ÇAĞDA E-SİYASETİN YÜKSELİŞİ: KAMU POLİTİKASI OLUŞTURMA SÜRECİNDE SOSYAL MEDYANIN ROLÜ

Sinem ŞAHNAGİL*

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte bilginin hızla üretildiği ve yayıldığı dijital çağa geçiş yapılmış, bireysel yaşamdan kurumsal yaşama, hizmet alımından sunumuna kadar birçok alanda önemli dönüşümler meydana gelmiştir. Bu dönüşümden kaçınılmaz olarak etkilenen alanlardan birisi de politika yapım süreci olmuştur. Dijital çağ ile birlikte kamu yönetimi ve politikalarını etkileyen en önemli unsurların başında ise sosyal medyanın yaygınlaşması gelmektedir.

Sosyal medya, kitleler arasında zamandan ve mekândan bağımsız bir iletişimin kurulmasını sağlayan internet tabanlı medya araçları kapsamında yer almaktadır. Sağlamış olduğu interaktif iletişim imkânı ile geleneksel medya araçlarına (televizyon, radyo, gazete gibi) kıyasla daha etkili bir iletişim aracı olan sosyal medya, bu özelliği sayesinde hayatın her alanında olduğu gibi siyasi ve toplumsal alanda da etkisini oldukça fazla göstermektedir. Bireylerin birbirleriyle karşılıklı etkileşimini sağlayan sosyal medya aynı zamanda siyasi iktidar ile toplumsal kesimler arasında da etkileşimin temel organlarından biri haline gelmiştir. Dolayısıyla gerek siyasi iktidar gerekse toplumun çeşitli kesimleri ve çıkar grupları sosyal medyanın bu gücünden faydalanmak amacıyla daha fazla çabalamakta, bu amaç doğrultusunda gün geçtikçe daha fazla aktör sosyal medyaya katılım sağlamaktadır. Birçoğu kamu politikası üreticisi olan aktörlerin, bu oluşumu kullanması ise başlı başına kamu politikası ve sosyal medya ilişkisinin temelini oluşturmaktadır.

Vatandaşlara kamusal mal ve hizmet sağlamak ve toplumda bir uzlaşma ortamı tesis etmek görevlerine sahip olan siyasi iktidar, söz konusu asli görevlerini yerine getirmek amacıyla çeşitli yol ve yöntemlerden yararlanmakta, farklı kamu politikaları üreterek sistemin devamlılığını sağlamaktadır. Modern demokrasilerde, politikacılar doğrudan etkide bulunan unsur olan vatandaşlar, sosyal medyanın yaygınlaşması ile birlikte karar verici mercilerle daha hızlı etkileşim kurmakta, dolayısıyla kamu politikası oluşum sürecinin çeşitli aşamalarında sosyal medya baskısıyla etkin şekilde rol oynamaktadırlar. Günümüzde gelinen süreçte siyasilerin ve merkezden yerele çeşitli kurumların da içinde bulunduğu milyonlarca kullanıcıya ulaşan sosyal medya mecraları, siyasi gündemi oluşturan ve politika yapma yönünü belirleyen güçlü araçlar haline gelmişlerdir.

* Arş. Gör. Dr., Balıkesir Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, sinem.sahnagil@balikesir.edu.tr

Çalışmanın amacı, kamu politikası ve sosyal medya arasındaki ilişkiyi örnek olaylarla destekleyerek incelemek, sosyal medyanın kamu politikası oluşturma sürecinde hangi aşamaları ne derece etkilediği üzerine değerlendirmeler yapmaktır. Bu kapsamda üç bölümden oluşan çalışmanın birinci ve ikinci bölümünde, çalışmanın temelini oluşturan kamu politikası ve sosyal medya kavramları incelenerek, Türkiye'deki gelişim süreçlerine yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise web 2.0 uygulaması olarak yaygınlaşan sosyal medya ağlarının, kamu politikası oluşturma sürecinde yer alan aşamalar üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu çeşitli örneklerle birlikte değerlendirilmiştir.

1. KAMU POLİTİKASI DİSİPLİNİ VE TÜRKİYE'DE GELİŞİMİ

Asli görevi toplumda bir uzlaşma zemini oluşturarak vatandaşların taleplerine cevap vermek olan siyasi iktidar, aynı zamanda toplumsal çatışmaları çeşitli yöntemlerle kontrol altına alma görevini üstlenmektedir. Siyasi iktidarın söz konusu asli görevinin en önemli çıktılarında birisini ise kamu politikası oluşturmaktadır.

Kamu politikası, bir yandan hükümetlere halkın istekleri ve sorunları karşısında bir farkındalık yükümlülüğü getirirken, diğer yandan toplumsal ihtiyaçların farklı politika alanları ile ilişkili olması nedeniyle çok fazla çeşitlilik göstermektedir. Diğer bir deyişle kamu politikası eğitimden sosyal güvenliğe, adaletten sağlığa, savunmadan konut politikaları ve dış ticarete kadar çok geniş bir yelpazeyi içermektedir. Bunun yanı sıra son halini alana kadar çeşitli aşamalardan geçen kamu politikası, belirlenme ve uygulanma süreçlerinde farklı bakış açılarına ve çıkarılara sahip birçok aktör için mücadele alanı oluşturmaktadır (Yıldız ve Sobacı, 2013).

1.1. Kavramsal Çerçevesi ile Kamu Politikası

Bir toplumun bugününe ve geleceğine yön veren kararlar bütünü olarak kamu politikası için en genel çerçeveyi Dye (1987), *Understanding Public Policy* adlı eserinde çizmiştir. Kamu politikasını hükümetlerin tercihleri temelinde inceleyen Dye söz konusu kavramı, hükümetlerin yapmayı veya yapmamayı tercih ettiği eylemler olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla kamu politikası herhangi bir konu veya probleme yönelik eyleme geçme kararını kapsadığı gibi eylemsizlik yönünde verilen kararı da kapsamaktadır.

Laswell'e göre (1979) kamu politikası değer, amaç ve uygulama programlarının ortaya konulmasıyla, Usta'ya göre (2013), toplumsal alanda ortaya çıkan problemlere yönelik alınan kararlarda hükümetlere yol gösteren değer, ölçüt ve ilkeleri ifade etmektedir. Anderson (1994) ise kamu politikasını amaçlı hareketler bütünü olarak ele almış, kişi ve kuruluşların sorun çözme noktasında rehber olarak kabul ettikleri politikalar olduğunu belirtmiştir. Kamu politikasını kamu yönetiminin bir elemanı olarak ele alan Eryılmaz'a göre (2016) ise, kamu politikası toplumsal sorunların tanımlanması ve çözümlerinin belirlenmesi temelinde karar yapma, idari düzenlemeleri gerçekleştirme ile ilgilidir. Aynı zamanda alternatif çözüm önerileri arasında seçim yapma, sorunların çözümüne yönelik en uy-

gun yöntemlerin belirlenmesi ve bu yöntemlerin uygulamaya geçirilmesi süreçlerini içermektedir. Akdoğan'ın tanımı göre (2011) ise devletin yasalardan almış olduğu otorite ile yönettiği herhangi bir alan veya konuda, yetkili kamu kurumu veya görevlisi tarafından yapılan her türlü eylem ve işlem kamu politikasını ifade etmektedir.

Dolayısıyla bir kamu politikasının analizi ile hükümetlerin neyi hangi amaçla yaptığı ve yapılan şeyin vatandaşların hayatında herhangi bir değişiklik yapıp yapmadığı öğrenilmeye ve anlaşılmaya çalışılmaktadır (Dye, 1981). Diğer bir deyişle, kamu politikasına temel teşkil eden ihtiyaç veya sorunun nedenleri ve etkileri ortaya çıkarılmakta, ihtiyaçların giderilmesi ve sorunların çözülmesi için alternatifler belirlenmekte ve değerlendirilmektedir. Kabul edilerek uygulamaya geçirilen politikaların etkileri saptanmakta, gerekli veriler toplanarak işlenmekte ve yorumlanmaktadır (Kraft ve Furlong, 2013).

Hedefli bir yaklaşımlar bütünü olan kamu politikaları, devletin sürekliliği ve meşruiyetinin bir sonucu olarak siyasi rejimden bağımsız şekilde her ülkede gerçekleşmekle birlikte, tek bir yasa, uygulama veya karar olarak nitelendirilmemelidir. Zira kamu politikaları, kararlar ve amaca yönelik uygulamalar olarak bir süreci oluşturmaktadır (Smith ve Larimer, 2009). Diğer bir deyişle, kamu politikaları ani şekilde ortaya çıkararak sonuçlanan bir etkinlik olmaktan ziyade, birçok karar ve faaliyetin birbirini takip ettiği bir süreci oluşturmaktadır.

1.2. Kamu Politikası Süreçleri

Kamu politikasının üretimi boyunca izlenen aşamaları ifade eden kamu politikası süreci, döngüsel olarak basamaklara ayrılan, problemin tanımlanmasından detaylandırılmasına, değerlendirme kriterlerinin belirlenmesinden alternatif politikaların incelenmesi, değerlendirilmesi ve gözlemlenmesine kadar birçok eylemi barındırmaktadır. Temelleri Lasswell (1956'dan aktaran Çevik ve Demirci, 2008) tarafından atılan ve "politika süreci" olarak da kavramsallaştırılan klasik model, kamu politikası sürecinin temel olarak beş aşamada incelenebileceğini belirtmektedir.

Bu aşamalardan ilki olan "*gündeme geliş veya gündem oluşturma*", bir konunun veya problemin kamuoyunda yer edinmesi, problemin veya alternatif çözüm önerilerinin kamuoyu nezdinde görünür hale gelmesini içeren süreci ifade etmektedir (Demir, 2011; Çalı, 2012). Kamu politikasının gündeme gelmesi, problemlerin tanımlanması veya fark edilmesiyle başlamaktadır (Parsons, 1995). Bu aşamada çeşitli gruplar veya aktörler arasında gündem oluşturmak için güçlü bir rekabet yaşanmakta, aktörler kendi problemlerinin gündemde daha fazla yer tutmasını sağlayacak bir krizin baş göstermesini beklemektedir (Birkland, 2007). Zira bir kamu probleminin gündeme gelebilmesi için, bir sorun haline dönüşmesi ya da kamuoyunun dikkatini çeken bir konu haline gelmesi gerekmektedir (Tamzok, 2007).

Politika sürecinde problemin tanımlanıp gündeme gelmesinden sonraki ikinci aşamayı oluşturan "*formüle edilmiş*" ise, ortaya konulan problemin çözüme ulaşması için yöntem geliştirme aşamasını oluşturmaktadır (Kulaç ve Çalhan, 2013). Gündeme gelen probleme yönelik politika alternatiflerinin ortaya konulduğu bu

aşama, niçin böyle bir politikaya ihtiyaç duyulduğuna dair soruya cevap verme amacı taşımaktadır (Çalı, 2012). Bu aşamada bir yandan probleme yönelik neler yapılması gerektiği üzerinde durulurken, diğer yandan bu kapsamda yasal veya yönetsel kurallar oluşturulmaktadır (Tamzok, 2007).

Gündeme gelen ve formüle edilen problemler veya ihtiyaçların yazılı hale gelmesi ve çoğu zaman da yasalaşması sonucunu doğuran “kanunlaştırma” aşaması ise politika sürecinin üçüncü aşamasını oluşturmaktadır (Akgül ve Kaptı, 2010). Bu aşamada formüle edilen politikanın taslağı kanunlaştırılarak yürürlüğe konulmaktadır. Kanun üretmenin yanı sıra yönetmelik, prensip karar ve resmi otoritelerin uygulamaya koyduğu her türlü karar yine bu aşama çerçevesinde yer almaktadır.

Bir kanuna ya da programa dönüştürülen politikanın sorumlu kurumlar tarafından hayata geçirilmesi ise politika sürecinin dördüncü aşaması olan “uygulama” basamağını ifade etmektedir (Çalı, 2012). Politika eylemlerinin yürütülmesi ve yönetilmesini kapsayan süreç, kamu politikasının oluşturulmasında belirlenen amaç ve hedeflerin eyleme dönüştürülmesi aşamasını oluşturmaktadır (Akgül ve Kaptı, 2010).

Hükümetler tarafından benimsenen ve uygulanan politikanın, kendisinden beklenen amaçlara ulaşip ulaşmadığının analiz edildiği, etkisinin ölçüldüğü aşama olan “değerlendirme” aşaması politika sürecinin beşinci ve son aşamasını oluşturmaktadır (Çalı, 2012). Diğer bir deyişle bu aşama, kamu politikasının sonuçları hakkında bilgiye ulaşılan aşamadır (Dye, 1987). Uygulanan politikanın dâhil olduğu alana göre değişiklik göstermekle birlikte, değerlendirme aşamasının sağlıklı şekilde gerçekleştirilmesi, uygulanan politikaların gerek topluma gerekse kurumlara etkilerinin anlaşılır şekilde ortaya koyulabilmesi için kamu politikasının üzerinden belirli bir zaman geçmesi gerekmektedir.

Söz konusu aşamaların gerçekleştirilmesi ve politika sürecinin tamamlanması noktasında aktif şekilde rol alan birçok aktör bulunmaktadır. Bu aktörler kamu politikalarının kimi zaman hazırlayıcıları kimi zaman ise uygulayıcıları olarak süreç içerisinde yer almaktadırlar.

1.3. Kamu Politikası Aktörleri

Kamu politikalarının oluşum sürecinde etkili olan aktörler iki grup altında toplanmaktadır. İlk grup kamu politikasına yasal otoriteyi kullanarak şekil veren, yasama ve yürütme erki başta olmak üzere üst düzey bürokratlar, kamu kurum ve kuruluşları gibi resmi aktörlerden oluşmaktayken, ikinci grup resmi olmayan aktörler denilen sivil toplum örgütleri, vatandaşlar, siyasi partiler, medya ve kamuoyu gibi aktörlerden oluşmaktadır (Yıldız ve Sobacı, 2013).

Yaptırım içeren ve yasal otoriteye dayanan politika kararlarını oluşturmada daha çok resmi aktörler etkiliyken, bu sürece bilgi sağlama, politika önerileri geliştirme, baskı yollarını kullanarak resmi karar organlarının alacağı kararları etkileme gibi katkıları daha çok resmi olmayan aktörler sağlamaktadır (Anderson, 2011). Bunun yanı sıra aktörler, politika sürecinin birden çok aşamasında yer alabilmektedirler. Söz gelimi parlamento bir yandan kamu politikalarının yasal

bir çıktıya dönüştürülmesi, diğer bir deyişle kanunlaştırma aşamasında etkin rol oynarken diğer yandan politikaların hükümet ve bürokrasi tarafından uygulanma aşamasında da denetim yetkisini kullanmaktadır.

Hükümet, politika sürecinin bir ülkedeki en temel aktörünü oluşturmaktadır. Zira toplumsal talepler genel anlamda hükümet tarafından gündeme alınmakta, formüle edilmekte ve kanunlaştırma aşaması için parlamentoya taşınmaktadır. Parlamento kararı gerekli görülmeyen politikalarda ise hükümet doğrudan belirleyici makamı oluşturmakta ve politikalar devletin somut kolunu oluşturan bürokrasi aracılığıyla uygulamaya aktarılmaktadır (Demirhan, 2016). Resmi olmayan aktörler arasında yer alan siyasi partiler, seçmenlerin taleplerini politik gündeme taşıma işlevleriyle politika sürecine katılmaktayken, vatandaşlar ise talepleriyle kamu politikalarının başlangıç noktasını oluşturmaktadırlar (Tamzok, 2007). Çalışma kapsamında üzerinde durulacak olan bir diğer önemli sivil aktör ise medyadır.

Medya, bir yandan başlı başına bir politika aktörü iken, diğer yandan aktörlerin kamu politikasına etkisini artıran sosyal bir katalizör özelliği taşımaktadır (Göçoğlu, 2014). Günümüzde yaşadığı değişimle birlikte dünyanın her yerinden ulaşılabilir hale gelen internet teknolojileri medyayı, politika taleplerinin toplanmasından problemlerin tanımlanmasına, gündem oluşturmadan sonuçların değerlendirilmesine kadar kamu politikası sürecinin hemen her aşamasında kimi zaman doğrudan kimi zaman dolaylı olarak etkide bulunan bir aktör haline getirmiştir.

1.4. Genel Çerçevesiyle Türkiye’de Kamu Politikası

Kamu politikası çalışmalarının temelleri, yönetimle eş değer şekilde yerleşik yaşama geçildiği, ilk kentlerin doğduğu döneme kadar götürülebilmektedir (Akdoğan, 2012). Ancak kamu politikası analizini içeren modern anlamda kamu politikasının diğer bir deyişle bilimsel anlamda veri kullanımını ve çözümlenmesini içeren kamu politikasının ortaya çıkışı 1929 Dünya Ekonomik Krizi sonrasında Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleşmiştir. Kurumsal olarak sosyal devletin ilk kez ortaya çıktığı kriz dönemi, kamu politikası çalışmalarının gelişimi noktasında önemli bir basamağı oluşturmaktadır (Gül, 2015).

1929 yılında ekonomide meydana gelen küresel kriz sonucu uzmanlık ihtiyacı artmış, 2. Dünya Savaşı sırasında savaş stratejileri için üretilen yöneylem araştırmaları ve yoğun istatistikî analizler kamu politikası analizinin yeni bir döneme girmesini sağlamıştır (Yıldız ve Sobacı, 2013). 2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında sosyal bilimciler aktif roller üstlenmiş, stratejik karar alma yöntemlerine artan yoğun ilgi, kamu politikaları analizinin gelişimini tetiklemiştir (Radin, 2000). Özellikle alanın kurucusu sayılan Harold Laswell ve Daniel Lerner’in bu süreçte ABD ordusu adına propaganda ve analiz çalışmaları yapmaları ve bu faaliyetler kapsamında sayısal tekniklerden sık sık yararlanmaları kamu politikalarının idare/yönetim alanında kullanımının artmasında ciddi bir rol oynamıştır (Çelik, 2008). Bunun yanı sıra savaş sonrasında özellikle askeri bürokrasinin sivil bürokrasiye transfer olmasının da etkisiyle, savaş sırasında başarıyla uygulanan tekniklerin sonrasında eğitimden sağlığa, ekonomiden ulaşıma kadar farklı

politika alanlarında da uygulanabileceği fikri ortaya çıkmıştır (Radin, 2000). Kamu politikası çalışmaları her ne kadar 1929 Dünya Ekonomik Krizi sonrasında ortaya çıkmış olsa da (Mintrom, 2012), ayrı bir çalışma alanı olarak 1960'lardan sonra gelişmeye başlamış ve sonraki yıllarda Avrupa'da da yaygınlaşmıştır (Köseoğlu, 2013).

Modern bilginin politika yapım süreçlerine uygulanmasıyla birlikte kamu politikası, geleneksel politika çalışmalarından bir kopuş yaşayarak modernleşme süreci içerisinde kullanım alanını genişletmiş ve bugün kullanılan ana hatlarına kavuşmuştur. Söz konusu haliyle Türkiye'de ise ancak 2000'li yıllarda kendisine yer bulmaya başlamıştır (Köseoğlu, 2013). ABD ve Avrupa'da uzun bir geçmişe ve kurumsal kimliğe sahip olan kamu politikasının, ülkemizde benzer bir kurumsal alt yapıya ulaşabilmesi için çalışmalar sürdürülmektedir.

Cumhuriyet tarihi boyunca kamu politikası analizinin gelişmesi için bazı fırsat pencereleri açılmış olmakla birlikte çeşitli nedenlerle bu fırsatlar yeteri kadar değerlendirilememiştir. Bu fırsatlardan ilki 1924 yılında ABD'li eğitim uzmanı John Dewey'in Türkiye'ye eğitim politikaları hakkında bir rapor hazırlamak üzere çağırılmasıdır. Bu fırsatı 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) kurulması takip etmiş, yine 1960'lardan itibaren sosyal bilim araştırmalarının gelişmesi ve yöneylem araştırmalarındaki ilerlemeler diğer bir fırsat basamağını oluşturmuştur. 2000'li yıllara yaklaşırken son fırsat ise 1975 yılında Yöneylem Araştırma Derneği'nin kurulması olarak gösterilmektedir (Akdoğan, 2012).

Bu kapsamda Türkiye Bilimler Akademisi'nin 2005 yılında gerçekleştirdiği ve bürokrasi, siyaset, sivil toplum ve medya mensupları arasından 52 kişiyle derinlemesine mülakat şeklinde hayata geçirilen araştırmada, Türkiye'de bilimsel bilgiye dayanan sağlıklı politikalar üretilmesi için hangi şartların gerektiği ortaya konulmuştur (TÜBA, 2005). Buna göre kamu politikası sürecinin Türkiye'de gelişmesi noktasında öncelikli ihtiyaç, ayrıntılandırılmış ve kurumsallaşmış bir politika yapma ve uygulama sürecinin oluşturulmasıdır. Zira sonuçlara göre Türkiye'de politika geliştirme sürecinde bilimsel araştırmalardan ziyade kişisel gözlem ve deneyim daha ön planda tutulmakta, halkın talepleri ve bürokratik kadroların beklentileri daha etkili olmaktadır. Diğer bir deyişle, ideoloji, zaman ve parasal olanaklar gibi kısıtlar nedeniyle bilimsel bilginin kullanılmasına nadiren başvurulmakta, kurumsallaşmış bir kamu politikası ihtiyaç analizi gözlenmektedir (TÜBA, 2005; Köseoğlu, 2013).

Bununla birlikte son yıllarda kamu politikasının sadece bir çalışma alanı olarak değil, uygulama alanı olarak da öneminin giderek arttığı görülmektedir (Köseoğlu, 2013; Toktaş ve Aras, 2012). Artan önemde, üniversitelerin ve akademinin bu alana yönelmesi, bilgi çağı ile birlikte hızlanan kamu yönetimi reformları, bu reformlarla hayata geçirilen kurumsal yapının uzmanlık olarak kamu politikası analizine duyulan gerekliliği öne çıkarması önemli rol oynamaktadır.

20. yüzyıl itibarıyla yönetim anlayışında meydana gelen değişim ile paralel olarak yeni kamu yönetimi anlayışı çerçevesinde hayata geçirilen yönetim reformları, kamu politikasına olan ilginin artmasını sağlayarak gelişimi açısından büyük katkıda bulunmuştur. Bu kapsamda Köseoğlu'na göre (2013) Türkiye'de 2003

yılından itibaren yönetime hâkim olmaya başlayan stratejik planlama, performans yönetimi, performans dayalı bütçeleme, düzenleyici etki analizi gibi politika oluşturma ve analiz yöntemleri gibi ilke ve uygulamalar, kamu politikası analizini uygulamada yaygınlaştıran başlıca gelişmeler arasında yer almaktadır. Yine Türkiye'nin Avrupa Birliği adaylık sürecinin ortaya çıkardığı politika analizi, politika bilgisi üretimi, politika tasarımları oluşturma ve politika tavsiyesinde bulunma gibi alanlarda talep edilen uzmanlık bilgisinin artışı, kamu politikasına olan ilginin resmi politika yapımcılar arasında artmasını sağlamıştır.

Eğitim olarak kamu politikası ayağında ise çeşitli üniversitelerin bünyesinde kamu politikası ve politika sorunlarına yönelik çalışmalar yürüten merkezler çoğalmış⁹, bu alanda çalışan akademisyen sayısında artış yaşanırken üretilen akademik bilgide nicel ve nitel olarak yükselişler meydana gelmiştir. 2009 yılından itibaren Kamu Politikası Çalıştay'ları düzenlenmeye başlanmış, üniversitelerin lisans ve lisansüstü programlarında ders olarak kendisine yer bulmuştur (Yıldız, Babaoğlu ve Şahin, 2016).

Yine 2000'li yıllarla birlikte düşünce kuruluşlarının, sivil toplum örgütlerinin, özel sektör ve medya gibi resmi olmayan aktörlerin politika sürecinde oynadıkları rollerde yaşanan genişleme, sürece artı değer kazandıran gelişmeler olmuştur (Köseoğlu, 2013). Zira kamu politikaları, alınan kararlar ve bu kararların uygulamaya geçmesinde takip edilen süreçler ile sürece etki eden aktörlerden oluşan bir döngü özelliği taşımaktadır. Bu döngü içerisinde özellikle medya gibi kamu politikasının yayılmasında önemli bir rol oynayan, bir yandan hükümetlerin politikalarını topluma ulaştırırken diğer yandan halkın taleplerini de iktidara ulaştırma noktasında etkin bir görev üstlenen aktörlerin proaktif tutumu, Türkiye'de kamu politikasının gelişim sürecinde dönüm noktalarından birini oluşturmaktadır.

2. TÜRKİYE'DE SOSYAL MEDYA VE GELİŞİM SÜRECİ

Yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olarak ifade edilen medya, birey ve toplum hayatının gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Görsel ve yazılı olarak günlük hayatın her alanını etkisi altına alan medya, toplum ve topluma ait bütün resmi/gayri resmi kurumlar üzerinde de doğrudan bir etkiye sahiptir (Toplu, 2018; Arslan, 2004). Bunun yanı sıra bireylerin tutum ve davranışlarını yönlendirebilme yeteneğine sahip olan medya, demokratik özellikler sergileyen toplumlarda demokratik değerlerin destekçisi olabilirken, totaliter ve otoriter toplumlarda siyasi iktidarın toplumu şekillendirme aracı haline gelebilmektedir.

Sadece tutum ve davranışları değiştirme veya güçlendirme yönünde işlev göstermeyen medya, bunun yanı sıra toplumda kamuoyu oluşturma özelliğine de sahiptir. Halka hangi konuda nasıl düşüneceğine dair yön gösterebilen medya, sahip olduğu bu özelliği ile kamu politikası oluşturma sürecinde önemli aktörler arasında yer almaktadır.

⁹ Sabancı Üniversitesi bünyesinde kurulan "İstanbul Politikalar Merkezi" (IPC), ODTÜ bünyesinde bulunan "Kamu Politikaları ve Kentsel Araştırmalar Merkezi" (KAPKA) ve Bilkent Üniversitesindeki "Toplum ve Politika Araştırmaları Merkezi" bu tür araştırma merkezlerine örnek verilebilir.

2.1. Kavramsal Çerçevesi ile Sosyal Medya

Medya, diğer bir deyişle kitle iletişim araçları en genel tanımıyla hitap ettiği geniş kitle için bilgi, haber, görüş, düşünce gibi unsurların alış verişini kapsayan yazılı, görsel veya işitsel araçların tümünü ifade etmektedir. Medya bir taraftan toplum nezdinde etki, denetim ve yeniliklerin hayata geçirilmesi için potansiyel güç kaynağı aracıken, diğer yandan birçok toplumsal kurumun çalışması için ihtiyaç duyulan bilgi kaynağı ve bunların aktarım aracıdır (Türkoğlu, 2010). 1990'lı yıllara, internetin gelişimine, kadar tek yönlü bir iletişim ile toplumsal yapı üzerinde etkili olmaya çalışan gazete, televizyon ve radyo gibi geleneksel medya araçları, bu tarihten itibaren kökten bir dönüşüm ile yüz yüze kalmışlardır. İnternetin yaygınlaşmasıyla beraber geleneksel medya araçları da bu mekanizmanın içine çekilmiş, küresel ölçekte erişilebilen kitle iletişim araçlarından oluşan bir dünya yaratılmıştır.

Küreselleşmenin etkisiyle iletişim ve teknoloji alanında meydana gelen değişimler sonucu bilgi çağına, diğer bir deyişle dijital çağa geçiş yapılmış, önemli bir politika aracı olan medya 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren kendisine "Sosyal Medya" adıyla yeni bir ortak edinmiştir (Göçoğlu, 2014). Gerek iletişim gerekse haberleşme alanında geleneksel medyaya oranla daha genç, dinamik ve çevik bir yapı arz eden sosyal medya, kamu politikası oluşturma sürecinde de sahip olduğu özelliklerin avantajlarını kullanarak 21. yüzyıla adeta damgasını vurmuştur.

En genel anlamıyla, tek yönlü bilgi paylaşımından eş zamanlı ve çift yönlü bilgi paylaşımının gerçekleşmesini sağlayan sistem olarak sosyal medya, bireylerin internet üzerinden gerçekleştirdikleri paylaşımların bütününe ifade etmektedir (Korkmaz, 2014). Diğer bir deyişle sosyal medya, internet kullanıcılarının birbirleriyle görüş, bilgi ve ilgi alanlarına yönelik paylaşım yaptıkları, etkileşim içinde oldukları online araçlar ve web sitelerinden oluşmaktadır (Onat, 2010). Mayfield (2008) ise sosyal medyayı katılım, diyalog, açıklık, birbirine bağlılık ve topluluk şeklinde beş farklı karakteristiğinin hepsine veya çoğunluğuna sahip olan çevrimiçi medya grubu olarak tanımlamıştır.

Genel anlamda toplumu oluşturan bütün bireyleri kapsamakla birlikte özellikle geleneksel medya aracılığıyla sesini duyuramayan bireyler için önem arz eden bir iletişim platformu haline gelen sosyal medya, paylaşılan içeriklerin kolay ve hızlı şekilde dolaşıma sokulmasını sağlayarak kimi zaman ulusal kimi zaman ise dünya genelinde etki yaratmasını sağlamaktadır (Sayımer, 2014). Sadece ulusal sınırlar içerisinde değil, dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen olaylarla ilgili eş zamanlı ve anında bilgi sahibi olmanın yolunu açan sosyal medya, coğrafi sınırları ortadan kaldırarak bireyleri sanal uzamda bir ağ üzerinde buluşturan web tabanlı hizmetleri ile kamu politikalarının oluşturulması sürecinde de farklı roller üstlenmeye başlamıştır. Zira sosyal medya, sanal dünyanın kamusal alanı olarak işlev görebilecek ortamların gelişmesine olanak sağlamış, toplumsal hareketlerin politika süreçlerine etki edebilecek derecede örgütlenebildikleri mecralar haline gelmiştir.

2.2. Türkiye’de Sosyal Medya

Günümüz anlamında internetin gelişimi dünyada 1969 yılına kadar götürülebilmele beraber¹⁰, tek yönlü ve etkileşimsiz iletişim ancak web 2.0 teknolojilerinin geliştirilmesi ile aşılabilmektedir. 2004 yılında ikinci nesil web teknolojisi olarak hayata geçirilen web 2.0, internet kullanımında daha fazla kişiselleştirme, işbirliği, bilgi ve düşüncelerin etkin ve karşılıklı paylaşımı gibi özellikleri içeren internet devriminin başlangıç noktasını oluşturmuştur (McLoughlin ve Lee, 2007). Bir akım olarak kabul edilen web 2.0 terimi, web hizmetlerini geliştirme ve iyileştirme amacı taşıyan, kullanıcıların siteye katılımını ve diğer katılımcılarla işbirliği içinde bulunmalarını sağlayan sistemdir (Erkul, 2009).

2000’li yıllarla birlikte dijital çağ kapılarını açmış, hızlı internet yaklaşık 3 milyar insanı sosyal medyaya bağlarken, 10 milyarı geçen özel, kamu ve sivil sektöre ait araç ve gereçleri internet aracılığıyla birbirine bağlamıştır (Gül, 2018). Sosyal medyanın gelişimine düşünsel olarak temel oluşturan web 2.0 sistemi, hayata geçirilen sosyal ağ siteleri, programları ve sistemleri için altyapı oluşturmuştur (Göçoğlu ve Aydın, 2015). Buna bağlı olarak gelişen Facebook, Twitter, Youtube gibi isimlerle milyonların hayatına sirayet eden sosyal medya araçları, kurumsal ve örgütlenmiş bir yapıdan bağımsız şekilde bireylerin özgür bir yapı içinde etkileşimli iletişim kurmaları için ortam hazırlamışlardır.

Bunun yanı sıra Facebook ve Twitter gibi sosyal ağlar kullanıcılarına sadece tanışma ve iletişim kurma olanağı sağlamakla kalmamış, bunun ötesine geçerek onlara organizasyon kurma, inanç ve düşünceler etrafında gruplaşma yollarını sunmuştur (Boyd ve Ellison, 2008).

Türkiye için tarihsel açıdan söz konusu tablo incelendiğinde, Türkiye’de internet teknolojilerinin 1990’lı yıllarda yer etmeye ve yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir. Bu yıllarda internet, daha çok üniversitelerin mühendislik bölümleri çerçevesinde kısıtlı bir kapsamda kullanım alanına sahip bir mecrayı oluşturmaktadır (Irak ve Yazıcıoğlu, 2012). Bu kapsamda ilk bağlantı 1993 yılında ODTÜ’den gerçekleştirilmiş, uzun süre Türkiye’nin tek çıkışı oluşturmuş bu hattı 1994 yılında Ege Üniversitesi, 1995 yılında Bilkent Üniversitesi, 1996 yılında ise İTÜ takip etmiştir. 1997 yılına gelindiğinde ise üniversiteler arası bağlantı ağı genişletilerek, ULAKNET adında bir internet sağlayıcı hayata geçirilmiştir.

¹⁰ Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı’na bağlı olan ve Amerikan ordusu tarafından kullanılmak amacıyla yeni teknolojiler üretme görevine sahip bir devlet kurumu olan The Defense Advanced Projects Research Agency (DARPA), 1969 yılında “ARPANET” adıyla bir proje geliştirmiştir. Farklı kurumlarda görev yapan araştırmacılar arasında bilgi paylaşımına imkân sağlama ve güçlü bir ağ yapısı geliştirme amacı taşıyan bu proje, aynı zamanda internetin gelişimi için temel olma niteliği taşımıştır. Proje kapsamında oluşturulan ağ, başlangıçta sadece dört kurum arasında işlev gösterirken, sonrasında hızlı bir şekilde yayılmış ve 1972 yılına gelindiğinde araştırmacılar bu ağ yapısı üzerinden e-posta göndermeye başlamışlardır. 1986 yılında ise ABD’de bilim ve mühendislik alanlarında araştırmalar yapan ve eğitim veren federal kuruluş The National Science Foundation, “NFSnet” adıyla geliştirdiği büyük ağını ARPANET ile birleştirmiş ve bunun sonucunda söz konusu ağlar “internet” adıyla anılmaya başlanmıştır. 1995 yılına kadar bilimsel araştırma, kütüphane ve savunma bağlantıları gibi alanlarda kullanılan internet, bu tarih itibariyle ticari kullanıma açılmıştır (Capron ve Jahson, 2004).

2000'li yıllarda Türk Telekom çatısı altında faaliyetlerine başlayan TTNET ile Türkiye, yaygın bir internet ağına ulaşım imkânına tamamen kavuşmuştur (Bostancı, 2010).

İnternet ağının yaygınlaşması ile birlikte tüm dünyayı etkisi altına alan sosyal medya platformları 2000'li yıllarla birlikte Türkiye'de de kullanıcı bulmaya başlamış, sosyal medyanın sahip olduğu anlık ve sınırsız iletişim, "olay yerinden bildirme" işlevi, tek tıkla milyonlara ve dünyaya ulaşma gibi özelliklerin cazibesi bireyleri hızla bu platformlara yöneltmiştir. Zira sosyal medyanın Türkiye'deki gelişimi açısından ortaya konulan veriler değerlendirildiğinde, tablonun önemi daha net anlaşılmaktadır.

Türkiye'de internet ve sosyal medya kullanımı üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında 2019 verilerine göre 82,4 milyondan oluşan Türkiye nüfusunun %72'si (yaklaşık 60 milyon) internet kullanıcısı iken, %63'ü (yaklaşık 53 milyon kişi) aktif sosyal medya kullanıcısıdır. Bunun yanı sıra bireyler, günde en az 7 saat internet kullanımı gerçekleştirirken, ortalama 3 saatini sosyal medya kullanımına ayırmaktadır (Digital 2019: Turkey). En çok kullanılan sosyal medya platformları ise Türkiye için sırasıyla Youtube, Instagram, Whatsapp, Facebook ve Twitter şeklinde gerçekleşmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'de sosyal medya kullanım alışkanlıklarına bakıldığında, kullanıcıların %88'inin sosyal medya paylaşımları ile iletişime geçtiği ve ortalama bir kullanıcı başına 9 sosyal medya hesabı bulunduğu görülmektedir (2020 Türkiye İnternet..., dijilopedi.com).

Son yıllarda toplumsal duyarlılık noktasında ön saflarda yer alan genç nüfusun sosyal medya alışkanlıklarına bakıldığında ise, 12-30 yaş aralığında yer alan gençlerin %70'inin Instagram kullanıcısı olduğu görülürken, gençler için ikinci sırada %57 ile Twitter gelmektedir. Bunun yanı sıra genç nüfusun yaklaşık %45'i günde en az 3 saatini sosyal medya platformlarını kullanarak geçirmekte, %8'i ise 12 saatten fazla sosyal medyada zaman geçirmektedir (Medya Akademi, 2018).

Bireylerin yanı sıra devlet ve kamu kurumlarının da süreç içerisinde bu platformlara katılım sağlaması, sosyal medyaya olan ilgiyi ve katılımı artıran bir etki yaratmakla birlikte, söz konusu mecraların fonksiyonlarında da yeni bir döneme geçilmesini sağlamıştır. Zira Türkiye'de gerek ulusal gerekse yerel kurum ve kuruluşların hemen hemen tamamının sosyal medya hesabı bulunmakta, siyasiler ve yöneticiler karar alma ve ikna etme süreçlerinde vatandaşla iletişim noktasında sosyal medya araçlarına yönelmektedirler.

Dolayısıyla sosyal medya günümüzde sadece özel sektör tarafından tercih edilen ve eğlence odaklı bir mecra olmanın ötesine geçerek kamu hizmeti alan, kamudan beklentisi artan ve kamunun aldığı kararları veya izlediği politikaları etkileme imkânının farkına varan vatandaşın günlük kullanımına açılan bir platform fonksiyonu üstlenmiştir (Erkek, 2016). Sosyal medya sayesinde politika yapımcılar ve vatandaşlar arasında hızlanan etkileşim sonucunda, bir yandan halkın uygulamalara yönelik tepkisini politikacılara ulaştırma süresi, diğer yandan ise politikacıların halka hesap verme süresi kısalmıştır (Göçoğlu, 2014).

Günümüzde sosyal medya, politika oluşturma sürecinin ilk basamağı olan sorunun saptanmasından kamuoyu oluşturulmasına, halkın taleplerinin gündeme getirilmesinden politikaların belirlenmesi ve uygulanmasına kadar birçok aşamada vatandaş, toplum ve çıkar grupları ile karar alıcı ve politika yapıcılar arasında iletişimi sağlayan temel araç niteliği kazanmıştır (Toplu, 2018). Buna bağlı olarak kurum ve kuruluşlardan bireylere, kitlelerden devlet organlarına kadar iletişim ve haberleşme alanında ucuz, anlık ve hızlı bir etkileşim sağlayarak kamu politikası oluşturulması sürecine doğrudan etkide bulunan sosyal medyanın bu süreçte rolünün anlaşılması, gerek kamu politikası üretenler gerekse üretilen politikalarından etkilenenler açısından önem arz etmektedir.

3. TÜRKİYE'DE KAMU POLİTİKASI VE SOSYAL MEDYA İLİŞKİSİ

Dijital çağın bireyleri tanıştırdığı yeni sosyalleşme biçimi olan sosyal medya, farklı iletişim kurma modelleri geliştirmekle birlikte, bireylerin siyaset yapma biçimini de değiştirmiştir (Sayımer, 2014). Kamu kurumları başta olmak üzere tüm kurumların vazgeçilmez halkla ilişkiler mekanizması haline gelen sosyal medya, tanıtımdan vatandaş ile iletişim kurmaya, politika tanıtımından kamuoyu oluşturmaya kadar birçok alanda kullanılmaya başlanmıştır (Toplu, 2018).

Dijitalleşmenin gerek yöneticilere, gerekse siyasilere ulaşma noktasında sağladığı kolaylık, karar verme ve politika yapma süreçleri üzerinde baskı oluşturabilmekte, vatandaşın talep veya tepkisi aynı hızla karşılık veya çözüm bulamazsa politika yapıcılar için kriz tehlikesi doğurmaktadır (Höchtel, Parycek ve Schöllhammer, 2016). Ayrıca belirli bir konuya yönelik toplumda farkındalık yaratmak, müzakere başlatmak, televizyon ve radyo gibi ana akım medyada yer bulamayan konularla ilgili haberlerin dolaşıma girmesini sağlamak amacıyla etkin bir şekilde kullanılan sosyal medya araçları, dünya ile birlikte Türkiye'de de toplumsal hareketlerin hızla örgütlendikleri temel mecraların başında gelmektedir (Sayımer, 2014).¹¹ Bu durumu sosyal medyanın kılavuz olma özelliği ile açıklayan Gerbaudo'ya göre (2014) sosyal medya, son derece dağınık halde bulunan ve

¹¹ Dünya genelinde sosyal medyanın etkili bir örgütlenme aracı olmasına 2011 yılında gerçekleştirilen Arap Baharı temel bir örneği oluşturmaktayken, Türkiye'de 2013 yılında "Gezi Parkı Olayları" şeklinde medyada yer bulan eylemler, bireysel paylaşımların sosyal medya aracılığıyla hızlı bir şekilde toplumsal eylemlere dönüşmesine örnek teşkil etmektedir. Tunus'ta başlayan Arap Baharı kısa bir sürede diğer Ortadoğu ülkelerine yayılarak Tunus başta olmak üzere Mısır ve Libya'da da rejim değişikliklerine neden olmuştur (Özalp, 2012). Bu süreçte geleneksel medya olaylar karşısında habercilik açısından yetersiz kalmakla suçlanmış, dünya genelinde bireyler olay yerinden atılan tweetleri, facebook ve youtube gibi kanallara yüklenen videoları takip ederek anlık bilgi akışını sağlamışlardır (Polat, 2011). Ülkelerin çeşitli bölgelerinde yaşayan vatandaşlar, hükümete karşı başlayan gösterilerden sosyal medya aracılığıyla haberdar olmuş, olay yerlerinden atılan twitler, videolar ve görüntüler protestoların eş zamanlı olarak ülke geneline yayılması sonucunu doğurmuştur.

Gezi olayları ise Göçoğlu'na göre (2014) temeli "Taksim Yayalaştırma Projesine" dayanmakta olup, mekânsal olarak ortaya çıkmış, sonrasında ise toplumsal siyasal talepleri içeren kentsel bir hareket olarak, kentsel dönüşüm projesine gösterilen bir tepki olmanın uzağında kalmıştır.

Bu süreçte en etkili sosyal medya aracı olarak Twitter kullanılmış, Twitter'ın konuları ortak olarak etiketlemeye yarayan "hashtag" özelliği ile olay yerinden görüntüler dünya ve

bireysel hareket eden kitlelerin bile fiziksel olarak bir araya gelmesini kolaylaştırmaktadır. Sembolik bir kamusal alan kurma sürecinin sorumluluğunu üstlenen sosyal medya, bütün kamu politikalarından haberdar olması mümkün olmayan vatandaşların, ilgili oldukları alanlarda hayata geçirilen politikalar hakkında gündem bilgisine sahip olmalarını sağlamaktadır.

Bu kapsamda Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın gerçekleştirdiği bir araştırma sosyal medyanın söz konusu işlevlerini destekler nitelikteki çalışmalara örnek gösterilebilmektedir. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın 2013 yılında 15-29 yaş aralığında 2057 gençle gerçekleştirmiş olduğu araştırma sonucunda yayınladığı Gençlik ve Sosyal Medya Araştırma Raporu'na göre, Türkiye'de gençlerin yaklaşık %61'i sosyal medyanın, ana akım medyada yer verilmeyen haberlere ulaşma imkanı sağladığını düşünmektedir. Yine gençlerin yaklaşık %64'ü sosyal medyanın geleneksel medyanın alternatifi olduğunu ifade ederken, yaklaşık %66'sı ise sosyal medyanın kitleleri harekete geçirme gücü olduğuna yönelik önermeyi desteklemektedir (GSB, 2013).

Dolayısıyla kamu politikası oluşturma sürecinde sosyal medya, sahip olduğu işlevsel özellikler aracılığıyla politika tasarımı analiz sürecine, aktörler arasında iletişim ve etkileşim sağlamaktan politikaların değerlendirilmesine kadar geniş bir yelpazede etkili olan bir rol üstlenmiştir.

3.1. Gündeme Gelme ve Formüle Etme Aşamalarında Sosyal Medyanın Rolü

Sorunların gündeme getirilmesi, toplumsal duyarlılığın sağlanarak kamuoyu oluşturulmasını sağlamakta, oluşan kamuoyu ise toplumsal bir baskıyı beraberinde getirerek siyasi erk ve kamu kurumlarını harekete geçmeye sevk etmektedir (Toplu, 2018). Bu durum, sorun alanı olarak ortaya çıkan konunun, ilgili makamlarca kamu politikaları kapsamında ele alınarak çözümlenmesi sürecini başlatmaktadır. Sosyal medya tam da bu noktada devreye girerek, gerek bireylerin gerekse çıkar gruplarının örgütlenerek, bireysel veya toplumsal sorunları politika gündemine çok kısa bir zamanda taşıyabilmelerine aracı olmaktadır.

Bireyler, ortak taleplerini sosyal medya üzerinden belirledikleri kodlar aracılığıyla ilgili makamların dikkatine sunmakta, geniş kitlelerin bu kodlar üzerinden planlı hareketi, belirlenen problemlerin politika yapımcılar tarafından ele alınmasının yolunu açmaktadır. Zira İşleyen'e göre (2018) toplulukların sosyal medya üzerinden başlatmış oldukları kampanyalar, siyasete etki ederek bazı dönemlerde tehdit unsuru haline bile gelebilmektedir. Bunun yanı sıra politika süreci tersine de işleyebilmekte, bir devlet başkanının atmış olduğu bir tweet tüm dünya gündemini değiştirebilmekte, ülkelerin ekonomi veya siyasi politikalarına etki edebilmektedir. Diğer bir deyişle politika yapımcılar, hayata geçirmeyi düşündükleri politikaların meşruiyetini veya hareket noktasını sosyal medya aracılığıyla kitlelerin nabzını ölçerek gerçekleştirebilmektedirler.

Türkiye ile paylaşılmış, #direngezi, #occupygezi gibi hashtagler altında ülkenin birçok ilinde gösteri amacıyla örgütlenmeler gerçekleşmiştir.

Söz konusu olayların ortaya çıkmasına veya geniş çapta etki göstermesine yönelik nedenler tartışılmakla birlikte burada dikkat çekilmesi gereken nokta, söz konusu süreçlerde sosyal medyanın pratik ve hızlı bir iletişim ve örgütlenme ağı görevi görmesidir.

Gündeme gelen problemin çözümüne yönelik yöntemlerin, ilgili politika önerilerinin geliştirilmeye başlandığı formüle etme aşamasında ise ilgili kamu kurumları hükümetten aldıkları emir, direktif veya talepler doğrultusunda politika oluşturma sürecine geçiş yapmaktadırlar. Tam da bu noktada tamamı sosyal medya kullanıcısı olan söz konusu kurumlar, daha önceki deneyimlerinden yararlanabilecekleri gibi sosyal medyadan alınan veriler ışığında da politikalar üretebilmekte, olası tepkileri önceden tespit ederek politikaya yön verebilmektedirler (Göçoğlu, 2014).

2019 yılı itibariyle tüm dünya ile birlikte ülkemizde de baş gösteren virüs salgını¹² kapsamında hayata geçirilen bazı politikalar, sosyal medyanın politika süreçlerine etkisine örnek oluşturabilecek niteliktedir. Bu süreçte sosyal medyayı oldukça aktif şekilde kullanan Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, Türkiye özelinde salgınla ilgili gelişmeleri Twitter üzerinden halkın bilgisine sunmuş, salgınla mücadelede ön saflarda bulunan sağlık çalışanları ise şikâyet, istek ve ihtiyaçlarını sosyal medya üzerinden örgütlenerek dile getirmişlerdir. Bu noktada öne çıkan önemli konu başlıklarından birini de sağlık çalışanlarına karşı uygulanan şiddet olayları oluşturmuştur.

Salgın nedeniyle oldukça hassas bir dönemden geçen ülkemizde, hasta yakınları tarafından şiddete maruz kalan sağlık çalışanları Twitter üzerinden örgütlenme yoluna gitmiş, sağlık çalışanlarına yönelik şiddet görüntüleri ve bilgileri, çeşitli hashtagler (etiketler) kullanılarak Türkiye gündemi ile birlikte siyasilerin ve ilgili kurumların gündemine taşınmaya çalışılmıştır. Karşılaştıkları şiddet içerikli tutumlara karşı daha fazla tedbir alınmasını isteyen sağlık çalışanları #alkışkorumazyasakorur¹³, #saglikciyasiddetehayır, #sagliktasiddetyasasiciksın gibi etiketler altında binlerce tweet atarak Türkiye gündemine girmeyi başarmışlardır. Söz konusu harekete halkın da yoğun destek vermesi, siyasilerin ve politika yapımcıların sürece sessiz kalmalarını engellemiştir. Ortaya konulan sorun ile ilgili kamuoyu oluşturulması, ilgili makamları harekete geçirerek konunun formüle etme aşamasına taşınmasını sağlamış, sağlıkta şiddet konusu siyasi partilerce formüle edilerek bir yasa teklifi haline getirilmiştir.

Yine kadına şiddetin ve kadın cinayetlerinin hayati bir sorun alanı oluşturduğu ülkemizde, 2015 yılında Mersin’de Özgecan Aslan isimli bir öğrencinin evine dönmek için bindiği minibüsün şoförü tarafından katledilmesi ülkede infial yaratmış, milyonlarca insan kadın cinayetlerinde uygulanan ceza indirimlerine

¹² 2019 yılının Aralık ayında ilk olarak Çin’in Hubei eyaletinde yer alan Wuhan şehrinde ortaya çıkan ve Coronavirüs (2019-nCoV) olarak tanımlanan virüs, kısa sürede tüm dünyaya yayılmıştır. Genellikle şiddetli solunum sıkıntısı ve soğuk algınlığı şeklinde etkileri olan virüs, dünya genelinde yaklaşık 6 milyon insanı enfekte ederek, yaklaşık 350 bin insanın ölümüne neden olmuştur (Coronavirüs nasıl başladı..., www.sabah.com.tr).

¹³ Türkiye’de Coronavirüs salgını ile mücadelede 7/24 mesai başında bulunan sağlık çalışanlarına destek olmak, teşekkür etmek ve moral vermek amacıyla, Sağlık Bakanı Fahrettin Koca tarafından 21 Mart 2020 tarihinde tüm vatandaşlara alkış eylemine katılmaları çağrısı yapılmıştır. 3 gün süreyle akşam 21.00’da evlerinin balkonlarında buluşan vatandaşlar sağlıkçıları alkışlamış, takip eden günlerde de eylem devam etmiştir (Bakan Koca’dan..., www.aa.com.tr).

tepki amacıyla sosyal medyada örgütlenmiştir. #ÖzgecanAslan, #Mersinyasta, #idamıgetir gibi hashtagler kullanarak tepkisini dile getiren milyonlarda insan, attıkları tweetlere ilgili kurumları ve kişileri etiketleyerek aynı zamanda çeşitli siyasileri ve politika yapıcılarını harekete geçmeye davet etmişlerdir (Sosyal Medyada..., www.cnnturk.com).

Bunun yanı sıra "Change.org" isimli çevirimici imza platformunda, "Özgecan Millet Olsun, Yasalar Kadınları Korusun!" başlığı ile bir imza kampanyası başlatılmış, kadına karşı işlenen suçlarda erkeklere verilen iyi hal, ceza ve tahrik indirimlerinin kaldırılmasını talep eden imza kampanyasında kısa sürede 1.027.890 imza toplanmıştır (Yakın, 2015). O tarihte Türkiye'deki en büyük imza kampanyası olma özelliği taşıyan hareket (Arman, 2015), kadın cinayetlerinde uygulanan ceza indirimlerinin kaldırılması talebinin, kamuoyunda "Özgecan Yasası" olarak kodlanmasını ve benimsenmesini sağlamıştır. Söz konusu kampanya, dile getirdiği talep açısından yeni olmamakla birlikte bir yandan kamuoyunda konuya ilişkin yeniden bir odaklanma yaratması açısından tetikleyici unsur olma özelliği taşıırken, diğer yandan farklı sivil toplum kuruluşlarının ve çeşitli grupların bu konudaki beklenti ve taleplerini gündemde tutabilmelerine katkıda bulunmuştur (Aktaş ve Akçay, 2019). Konu, Twitter'da da uzun süre #ÖzgecanYasası hashtag'i ile gündemde kalmış, oluşan kamuoyu baskısı sonucunda çeşitli siyasi parti liderleri destek açıklamaları ile birlikte harekete geçmişlerdir. İlerleyen süreçte somut adımlar atılmış, öncesinde CHP Mersin Milletvekili Prof. Dr. Aytuğ Atıcı, sonrasında ise CHP İstanbul Milletvekili Sezgin Tanrıkulu kadına karşı yapılmış her tür şiddet için daha ağır cezaların uygulanması için "Özgecan Yasası" olarak anılan yasa teklifini değişik dönemlerde TBMM'ye sunmuştur (CHP'li Tanrıkulu'ndan..., www.haberler.com; CHP'nin 'Özgecan Yasası' teklifi..., www.cumhuriyet.com.tr).

Bu kapsamda örnekler çoğaltılabilmekle beraber, dikkat edilmesi gereken nokta halkın, talepleri doğrultusunda veya sorun alanı olarak tespit ettikleri bir konu çerçevesinde politika önerileri geliştirerek bu önerileri sosyal medya aracılığı ile siyasilerin gündemine taşıyabilme yeteneğine sahip olduklarıdır. Diğer bir deyişle Göçoğlu'nun (2014) da ifade ettiği gibi, üretilen kamu politikasından doğrudan veya dolaylı şekilde etkilenen kesimler, sosyal medya sayesinde bu politikaların seyrini etkileyebilmekte veya yeni politikaların hayata geçirilmesinde baskı unsuru olabilmektedirler.

3.2. Kanunlaştırma Aşamasında Sosyal Medyanın Rolü

Formüle edilen ve çözüm önerisi olarak kabul gören yöntemin politikaya dönüşmesi, kanunlaşması ile mümkün olmaktadır. Politika önerisinin parlamento gündemine gelmesi ile birlikte sosyal medya tekrar devreye girebilmekte, kimi zaman iktidar ve muhalefet arasındaki olası tartışmaları kamuoyuna aktarma işlevi görürken, kimi zaman bizzat siyasiler aracılığıyla kanunlaştırma sürecinde baskı mekanizması olarak kullanılmaktadır. Zira sosyal ağları kullanarak politikalar üzerinde doğrudan etki etmek isteyen milletvekilleri, kanunlaştırma aşamasında Twitter ve Facebook gibi mecralar aracılığıyla kamuoyu oluşturma çabası içine girebilmektedir (Toplu, 2018).

Yine sağlıkta şiddet yasa teklifinin meclis süreci, sosyal medyanın siyasiler tarafından kanunlaştırma aşamasında kullanılması noktasında da örneklerden birini teşkil etmektedir. Zira söz konusu yasa teklifi, ilk olarak 7 Nisan 2020 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Grubu tarafından TBMM gündemine alınması için teklif edilmiş, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) oylarıyla reddedilmiştir (Sağlıkta Şiddet..., www.cumhuriyet.com.tr). Bunun üzerine CHP İstanbul Milletvekili Ali Şeker, meclis içerisinde teklifin reddedildiği anların görüntüsünü sosyal medya (Twitter) hesabından “#AlkışKorumazYasaKorur” etiketiyle paylaşarak binlerce etkileşim almıştır (Sağlıkta Şiddet..., www.sozcu.com.tr). Sosyal medyada paylaşılan bu görüntü büyük yankı uyandırmış, oluşan kamuoyu baskısı neticesinde yasa teklifi 8 Nisan 2020 tarihinde, bu kez tüm partilerin ortak önerisiyle meclis gündemine sunulmuştur.

Söz konusu politika kapsamında sürecin önemli ve etkili isimlerinden biri olan Sağlık bakanı Fahrettin Koca da, 8 Nisan tarihinde Twitter hesabından “*Değerli vekillerim, Sağlıkta Şiddetin Önlenmesi Yasa Teklifi ile 1 milyon 100 bini aşkın sağlık personelimize güvence sunma hazırlığında olan Yüce Meclisimize şükran borçluyuz. Teklifin istisnasız her vekilimizin desteği ile en kısa sürede yasalaşacağına inanıyoruz.*” şeklinde bir mesaj paylaşmış, binlerce kendisini destekler yorum alarak sosyal medyanın kamu politikası sürecinde yönlendirici etkisini kullanma yoluna gitmiştir.

Bu kapsamda sağlıkta şiddeti önleme amacıyla, şiddet uygulayanlara yönelik cezalarda artırımı öngören “Sağlık Hizmetleri Temel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” 15.04.2020 tarihinde TBMM’de oy birliği ile kabul edilmiştir (Sağlıkta şiddet..., www.bbc.com). Kanunlaşma aşaması tamamlanan politika, Sağlık Bakanı tarafından yine sosyal medya aracılığıyla halka duyurulmuştur. Fahrettin Koca Twitter hesabından “*Sağlıkta Şiddetin Önlenmesi Yasası Teklifi, Yüce Meclisimizde grubu olan tüm partilerin mutabakatı ile gündeme alınıp, yasalaştı. Sağlık çalışanlarını şiddetten korumaya yönelik, bugüne dek en kapsamlı yasanın çıkmasında katkısı olan tüm vekillerimize teşekkür ediyorum*” şeklinde bir açıklama yaparak, sürecin tamamlandığı bilgisini halka paylaşmıştır.

3.3. Uygulama ve Değerlendirme Aşamasında Sosyal Medyanın Rolü

Kamu politikalarının yürütülmesi ve yönetilmesi aşaması olarak uygulama aşamasında, özellikle söz konusu politikanın karşısında yer alan toplumsal kesimler ve çıkar grupları, uygulamaya konulan politikayı yakın takibe alarak oluşabilecek olumsuzlukları kamuoyuna yansıtma düşüncesi taşırken, iktidar ise alınan kararların yerindeliliğini gösterme çabası içerisinde olmaktadır. Zira uygulamaya geçirilen her politika aynı zamanda siyasi iktidarın tercihini yansıtmaktadır. Bunun yanı sıra uygulamaya geçen herhangi bir politikanın belirli bir sürenin ardından sonuçları gözlemlenmeye başlanmakta, başlangıç noktasında planlanan amaçlara hizmet edip etmediğine dair değerlendirmeler yapılmaktadır. Sosyal medya ise bu noktada süreci yönlendiren önemli mekanizmaların başında gelmektedir.

Uygulama ve değerlendirme aşamalarını izleyen süreçte politikanın sosyal medyada destek görmesi veya eleştirilmesi sonuçları itibariyle yönlendirici olabilmektedir. Toplu'ya göre (2018), özellikle ekonomik kriz gibi toplumun büyük bir kesimini olumsuz etkileme ihtimali bulunan dönemlerde iktidar tarafından kararlaştırılan politikaların sosyal medyada büyük bir çoğunluğu arkasına alması, toplumsal muhalefeti engelleme noktasında sosyal medyayı işlevsel bir araç haline getirebilmektedir. Bu durumun aksi şekilde, sosyal medyada politikaların sonuçları itibariyle sorunların çözümünde yetersiz kaldığına dair yaygın bir inanç, iktidar üzerinde politikaları tekrar gözden geçirmesi yönünde baskı oluşturabilmektedir. Diğer bir deyişle sosyal medya, toplumsal muhalefetin güç kazanması ve politika sürecinin tekrar başlaması için tetikleyici unsur haline gelebilmektedir.

Yine virüs salgını kapsamında, virüsün yayılma hızının düşürülmesi amacıyla hayata geçirilen tedbir politikalarından birisi olan ve 30 büyükşehir ve Zonguldak ilinde ilan edilen "sokağa çıkma yasağı", sosyal medyanın politika sürecinde yönlendirici etkisine örnek teşkil etmektedir. İçişleri Bakanlığı tarafından 10.04.2020 tarihinde 2 günlük sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş, 24.00'da başlayacak olan yasağın 21.30'da ilan edilmesi büyük tepkilere neden olmuştur (Türkiye'de Sokağa..., tr.euronews.com). Yasak ile ilgili açıklamanın yapılmasıyla birlikte ülkenin farklı köşelerinden market, manav, fırın ve tekel bayilerine akın eden vatandaşların izdiham görüntüleri hızla sosyal medyada yayılmıştır. Vatandaşlar #sokağaçıkmayasağı, #izdiham, #maskelernerede, #panikyoktedbirvar gibi etiketlerle buldukları şehirlerden binlerce fotoğraf ve tweet atmış, gece boyunca tüm ülke söz konusu tabloya kilitlenmiştir. İktidar partisinin söz konusu politikası, muhalefet partileri tarafından da yine sosyal medya üzerinden eleştirilmiştir.

Sosyal medyadan gelen yoğun tepkiler karşısında 12.04.2020 tarihinde İçişleri Bakanı Süleyman Soylu yine aynı mecradan bir açıklama yapmış, "*Gayretle ve titizlikle yürütülen bir süreçte tamamen salgının önlenmesine yönelik sokağa çıkma kararının uygulanmasının sorumluluğu, her yönüyle şahsıma aittir*" diyerek görevinden istifa ettiğini Twitter'dan duyurmuştur. Kendisini destekleyen vatandaşlar tarafından tepki ve üzüntüyle karşılanan Soylu'nun istifası, Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilmemiş, gerek terörle mücadelede gerekse salgın sürecinde yürüttüğü başarılı kamu güvenliği politikaları hatırlatılarak görevine devam etmesi istenmiştir (Süleyman Soylu İstifa..., www.bbc.com).

Söz konusu örnek, politikanın uygulanması esnasında sosyal medya aracılığıyla oluşan yoğun bir kamuoyu baskısının, politika yapımında karar alıcı mercilerin istifası sonucunu doğurabileceği gibi, politikanın uygulanmasında yöntem değişikliklerine de neden olabileceğini göstermektedir. Zira benzer bir izdiham tablosunun oluşmaması adına politikanın uygulanmasında değişiklik yapılmış, 17-19 Nisan 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilecek sokağa çıkma yasağı, vatandaşların hazırlık yapabilmeleri amacıyla Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından 13 Nisan günü açıklanmıştır (Cumhurbaşkanı Erdoğan..., www.aa.com.tr).

Bu aşamada, politikadan etkilenen kesimler hali hazırda uygulamaya alınmış bir politikanın sonuçlarını gündeme taşıyarak, politika üretim süreçlerini kendilerine en fazla faydayı sağlayacak şekilde yönlendirme amacı taşıyabilmekte veya politika sürecinin en başa dönmesi yönünde hareket edebilmektedirler.

SONUÇ

Dijital çağ ile birlikte bilginin üretilmesi, paylaşılması ve yaygınlaştırılması oldukça önem kazanmış, haberleşme ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler birçok alanda büyük değişimleri beraberinde getirmiştir. Yeni iletişim araçları ve sosyal ağların hüküm sürmeye başladığı bu dönemde, toplumun yaşamına ve geleceğine yön veren kararlar olarak kamu politikalarının oluşturulma süreci de kaçınılmaz olarak söz konusu değişimden etkilenmiştir. Zira dijital çağın ürünlerinden birisi olarak ortaya çıkan “sosyal medya”, özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren kamu politikalarının üretim sürecinde önemli bir aktör haline gelmiştir.

Sosyal medyanın tek taraflı iletişimi ortadan kaldıran yapısıyla, bireylerin düşünce ve isteklerini rahatlıkla ifade edebildikleri ortamlar yaratmış, aynı zamanda bilginin paylaşılmasını kolaylaştırarak politika oluşturma sürecinin hızlanmasını sağlamıştır. Bireyi edilgen olmaktan uzaklaştıran sosyal medyanın etkileşimli yapısı, kamuoyu oluşumunda örgütlü yapıların birlikte hareket edebilmelerini sağlamış, birçok kişi ve kurumun bu mecraya olan ilgisini üst düzeye çıkarmıştır. Zira sosyal medya kendisine özgü bir kamusal alan oluşturmakta, bu alanı sürekli sistematize ederek daha da büyümesi adına çalışmaktadır. Dolayısıyla günümüzde bireylerin yanı sıra, kamu politikası oluşturma süreçlerinde birinci derecede sorumlu ve etkili olan kurumlardan siyasi partilere, karar alıcılardan uygulayıcılara kadar birçok aktör Twitter, Facebook gibi sosyal medya araçlarını etkin şekilde kullanmaya başlamışlardır.

Bireylerin taleplerini aracı bir kurum veya kişi olmaksızın ilgili makamlara iletmelerini sağlayan sosyal medya, başta siyasi partiler olmak üzere politika aktörlerinin toplumla daha iyi bir ilişki kurarak toplumun kamu politikalarına yönelik olumlu/olumsuz tepkilerini ölçebilmelerini sağlamaktadır. Zira günümüzde sosyal medyada gündeme gelen toplumsal olaylar çoğunlukla halkın kamu politikasına olan duyarlılığını yansıtır hale gelmiştir. Bireyler, sosyal medya araçları aracılığıyla aynı konu etrafında örgütlenerek talepleri doğrultusunda, politika aktörleri üzerinde kamuoyu baskısı oluşturabilmekte, rahatlıkla bir kamu politikasının tetikleyicisi veya yönlendiricisi olabilmektedirler.

Sonuç olarak kamu politikası aktörlerinden birisi olarak sosyal medya, kamu politikasının oluşturulma aşamaları olan gündeme gelme, formüle etme, kanunlaştırma, uygulama ve değerlendirme aşamalarında değişik şekillerde fakat gün geçtikçe artan derecede etki sahibi olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz dijital çağda, gerek toplum gerekse kamu işleyişine yön veren kamu politikalarının üretilmesi noktasında daha fazla titiz davranılması gerekmektedir. Sosyal medya gibi iletişim ve haberleşme işlevi çok güçlü olan bir mecraanın sıklıkla kullanıldığı bu dönemde kamuoyunun, üretilen kamu politikalarına sosyal medya aracılığıyla çok hızlı bir şekilde dâhil olabilmektedir. Söz konusu

durum, sosyal medyanın halkın taleplerini tespit etme, politika sürecini bu talepler doğrultusunda ilerletme veya yeni üretilecek politikalara halkın katılımını sağlama amacı doğrultusunda olumlu bir çerçevede kullanılmasının önemini ve gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Zira başta sosyal medyanın taşımış olduğu dezenformasyon riski olmak üzere, uygulanacak kamu politikalarının, kamu düzenini sekteye uğratabilecek derecede toplumsal olaylara yol açma riski, kamu politikası ve sosyal medya arasındaki güçlü ilişkinin kamu otoritesi tarafından anlaşılmasını ve karar alma sürecinde dikkate alınmasını son derece önemli kılmaktadır.

Kaynakça

- Akdoğan, A. A. (2011). Türkiye’de kamu politikası disiplinin tarihsel izleri. F. Kartal (Ed.). *Türkiye’de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları* içinde (ss. 75-98). Ankara: TODAİE.
- Akdoğan, A. A. (2012). Aydınlanmadan neoliberalizme kamu politikasının sarsıl(a)mayan egemenliği. *Amme İdaresi Dergisi*, 45(4), 2-5.
- Akgül A. ve Kaptı, A. (2010). Türkiye’nin uyuşturucu ile mücadele politikası: politika süreç analizi. S. Özeren, M. A. Sözer ve O. Ö. Demir (Ed.). *Yerelden Küresele Sınırşan Suçlar* içinde (ss. 75-99). Ankara: UTSAM.
- Aktaş, M. ve Akçay, E. (2019). Dijital savunuculuk örneği olarak “Özgecan Yasası” Change.org imza kampanyası. Hacettepe Üniversitesi *İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 6(2), 305-336.
- Anderson, J. E. (1994). *Public policymaking an introduction*, 7. Edition, Boston: Houghton Mifflin Company.
- Arman, A. (2015). Çıksın artık şu Özgecan Yasası!. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ayse-arman/ciksin-artik-su-ozgecan-yasasi-29081264> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- Arslan, A. (2004). Medya-politika ilişkisi üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *İnsan Bilimleri Dergisi*. 1(1), 1-8.
- Birkland, T. A. (2007). Agenda setting in public policy, F. Fisher, G. J. Miller ve M. S. Sidney (Ed.), *Handbook of public policy analysis: theory, politics, and methods*. içinde (ss. 63-78). Londra ve New York: CRC Press.
- Bostancı, M. (2010). *Sosyal medyanın gelişimi ve iletişim fakültesi öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Boyd, D. M. ve Ellison, N. B. (2008). Social network sites: definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 13, 210-230.
- Capron, H. L. ve Johson, J. A. (2004). *Computers: toolsforan informationage*. 8th ed. New Jersey: Pearson Education, Upper Saddle River.
- Çalı, H. H. (2012). Aile içi şiddet: bir kamu politikası analizi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 1-25.

- Çelik, F. E. (2008). Çalışma alanı olarak kamu politikası: tarihsel ve düşünsel kökler üzerine. *Amme İdaresi Dergisi*, 41(3), 41-72.
- Çevik, H. H. ve Demirci, S. (2008). *Kamu politikası*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Demir, F. (2011). Kamu politikası ve politika analizi çalışmalarının teorik çerçevesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), 107-120.
- Demirhan, Y. (2016). Kamu politikaları: kavramsal ve kuramsal bir çerçeve. S. Aslan ve Y. Demirhan (Ed.), *Türk Siyasal Hayatında Ak Parti Dönemi Kamu Yönetiminde Değişim Kamu Politikaları Kurumsal İlişkiler* içinde (ss. 45-70). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Dye, T. (1987). *Understanding public policy*. London: Prentice Hall.
- Erkek, S. (2016). Kamu kurumlarında sosyal medya kullanımı: Sağlık Bakanlığı örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (35), 141-150.
- Erkul, R. E. (2009). Sosyal medya araçlarının (web 2.0) kamu hizmetleri ve uygulamalarında kullanılabilirliği. *Bilişim Dergisi*, 116, 96-101.
- Eryılmaz, B. (2016). *Kamu Yönetimi: düşünceler, yapılar, fonksiyonlar, politikalar*. 9. Baskı, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Gerbaudo, P. (2014). *Twitler ve sokaklar, sosyal medya ve günümüzün eylemciliği*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Göçoğlu, V. (2014). *Kamu politikası ve sosyal medya ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göçoğlu, V. ve Aydın, M. D. (2015). Kamu politikası ve sosyal medya ilişkisinin toplumsal hareketler bağlamında incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8(37). 880-901.
- GSB (2013). *Gençlik ve sosyal medya araştırma raporu*. Ankara: Gençlik ve Spor Bakanlığı.
- Gül, H. (2015). Kamu politikası analizi, yöntemleri ve teknikleri. *Yasama Dergisi*, (29), 5-31.
- Höchtel, J., Parycek, P. ve Schöllhammer, R. (2016). Big data in the policy cycle: policy decision making in the digital era, *Journal of Organizational Computing and Electronic Commerce*. 26(1-2), 147-169.
- Irak, D. ve Yazıcıoğlu, O. (2012). *Türkiye ve sosyal medya*. İstanbul: Okyanus Yayınevi.
- İşleyen, M. (2018). Siyasal Katılım ve Sosyal Medya. Konya: Literatürk Academia Yayınları.
- Kraft, M. E. ve Furlong, S. R. (2013). *Public policy: politics, analysis, and alternatives*, 4th edition, sage publications, Los Angeles: CA.
- Korkmaz, M. (2014). *Sosyal medya kamu politikaları etkileşimi: gezi parkı olayları üzerine bir değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köseoğlu, Ö. (2013). Meslek, sanat ve disiplin olarak kamu politikası: Türkiye'ye izdüşümleri. *Bilgi Dergisi*. (26), 4-36.
- Kulaç, O. ve Çalhan, H. S. (2013). Bir kamu politikası süreci analizi: milli eğitim bakanlığı ve yükseköğretim kurulu yurtdışı lisansüstü bursları. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(10), 205-225
- Lasswell, H. (1979). *The politics and economics of public policy*, Homewood, IL: Dersey Press.

- Mayfield, A. (2008). *What is social media*. https://www.icrossing.com/uk/sites/default/files_uk/insight_pdf_files/What%20is%20Social%20Media_iCrossing_ebook.pdf (Erişim Tarihi: 12.05.2020).
- McLoughlin, C. ve Lee, M. (2007). Social software and participatory learning: pedagogical choices with technology affordances in the Web 2.0 era. *Ascilite Singapore 2007 ICT: Providing Choices For Learners and Learning* içinde (ss. 664-675). <https://ascilite.org/conferences/singapore07/procs/> (Erişim Tarihi: 19.05.2020).
- Medya Akademi (2018). *Türkiye’de gençlerin sosyal medya kullanım alışkanlıkları*. <https://www.medyaakademi.org/2018/07/31/turkiyede-genclerin-sosyal-medya-kullanim-aliskanliklari-arastirma-raporu/> (Erişim Tarihi: 18.05.2020).
- Mintrom, M. (2012). *Contemporary policy analysis*, New York: Oxford University Press.
- Onat, F. (2010). Bir halkla ilişkiler uygulama alanı olarak sosyal medya kullanımı: sivil toplum örgütleri üzerine bir inceleme. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*. (31), 103-122.
- Özalp, O. N. (2012). Arap baharının Orta Asya Cumhuriyetlerini etkileme potansiyeli. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*. 4(2). 251-259.
- Parsons, W. (1995). *Public policy: an introduction to the theory and practice of policy analysis*, UK: Edward Elgar Publishing.
- Polat, İ. H. (2011). *Sosyal medya devrimleri*. Ankara: Alternatif Bilişim Derneği Yayınları.
- Radin, B. A. (2000). *Beyond Machiavelli: policy analysis comes of age*. Washington: Georgetown University Press.
- Sayımer, İ. (2014). Yeni medya ortamlarında ağlar oluşturan toplumsal hareket deneyimleri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi (EJOIR)*. 2(Özel Sayı), 97-112.
- Smith, K. B. ve Larimer, C. W. (2009). *The public policy theory primer*, Philadelphia: Westview Press.
- Tamzok, N. (2007). *Kamu politikası analizi: elektrik enerjisi sektörü*. Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toktaş, Ş. ve Aras, B. (2012), National security culture in turkey: a qualitative study on think tanks. *Bilig*, (62), 245-264.
- Toplu, M. (2018). Kamu politikalarının oluşumu ve uygulanmasında medya/sosyal medyanın rolü. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (46), 346-376.
- TÜBA (2005). *Bilimsel araştırma ile politika üretme ve uygulamalarının arasındaki karşılıklı ilişki: Türkiye’de durum, etkileyen faktörler ve darboğazların belirlenmesi ve düzeltici/iyileştirici politikalara yönelik önerilerin geliştirilmesi*, Ankara: TÜBA Yayınları.
- Türkoğlu, N. (2010). *Toplumsal iletişim*. İstanbul: Urban Yayınları.
- Usta, A. (2013). Kamu politikaları analizine kuramsal bir bakış. *Yasama Dergisi*, (24), 78-102.

- Yakın, M. (2015). Gözde Salur, kadına yönelik şiddetin durdurulması için 1 milyon imza topladı. Peki sonra? <https://t24.com.tr/yazarlar/mehmet-yakin/kozde-salur-kadina-yonelik-siddetin-durdurulmasi-icin-1-milyon-imza-topladi-peki-sonra,11417> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- Yıldız, M. ve Sobacı, M. Z. (2013). *Kamu politikası kuram ve uygulama*, Ankara: Adres Yayınları.
- Yıldız, M., Babaoğlu, C. ve Şahin, B. (2016). Kamu politikasını Türk idare yapısı üzerinden çalışmak. *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 34(2), 133-158.
- "Digital 2019: Turkey". <https://wearesocial.com/global-digital-report-2019> (Erişim Tarihi: 12.05.2020).
- "2020 Türkiye İnternet Kullanımı ve Sosyal Medya İstatistikleri", <https://dijilopedi.com/2020-turkiye-internet-kullanimi-ve-sosyal-medya-istatistikleri/> (Erişim Tarihi: 14.05.2020).
- "Sağlıkta şiddet düzenlemesi yasalaştı: Sağlık çalışanlarına şiddet uygulayana ceza arttı", <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-52303959> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- "Coronavirüs nasıl ortaya çıktı? İlk olarak nerede ve ne zaman görüldü?", <https://www.sabah.com.tr/yasam/2020/03/13/corona-virus-nasil-ortaya-cikti-korona-virus-ilk-olarak-nerede-ve-ne-zaman-goruldu-nasil-bulasti-ve-yayildi> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- "Sosyal medyada Özgecan Aslan tepkisi", <https://www.cnnturk.com/fotogaleri/turkiye/sosyal-medyada-ozgecan-aslan-icin-tepki?page=1> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- "CHP'li Tanrıkulu'ndan kadın cinayetlerine yönelik kanun teklifi" <https://www.haberler.com/chp-li-tanrikulu-dan-kadin-cinayetlerine-iliskin-9346282-haberi/> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- "CHP'nin 'Özgecan Yasası' teklifi iade edildi", <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/chpnin-ozgecan-yasasi-teklifi-iade-edildi-490942> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- "Sağlıkta Şiddet Yasa Teklifi AKP ve MHP'nin oylarıyla reddedildi". <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/saglikta-siddet-yasa-teklifi-akp-ve-mhpnin-oylariyla-reddedildi-1731826> (Erişim Tarihi: 27.05.2020).
- "Sağlıkta Şiddet Yasa Teklifi, AKP ve MHP'nin oylarıyla reddedildi." <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/saglikta-siddet-yasa-teklifi-akp-ve-mhpnin-oylariyla-reddedildi-5732606/> (Erişim Tarihi: 27.05.2020).
- "Bakan Koca'dan sağlık çalışanları için 3 gün üst üste alkış eylemi çağrısı." <https://www.aa.com.tr/tr/vg/video-galeri/bakan-kocadan-saglik-calisanlari-icin-ust-uste-3-gun-alkis-cagrisi/0> (Erişim Tarihi: 27.05.2020).
- "Fahrettin Koca resmi Twitter hesabı", <https://twitter.com/drfahtinkoca/status/1247890548737724416> (Erişim Tarihi: 27.05.2020).
- "Fahrettin Koca resmi Twitter hesabı", <https://twitter.com/drfahtinkoca/status/1250533859831185409> (Erişim Tarihi: 27.05.2020).
- "Ali Şeker resmi Twitter hesabı", <https://twitter.com/draliseker/status/1247547638209286145> (Erişim Tarihi: 27.05.2020).

- “Türkiye’de sokağa çıkma yasağı: öncesi ve sonrası yaşananlar”
<https://tr.euronews.com/2020/04/11/video-turkiye-de-sokaga-cikma-yasagi-onesi-ve-sonrasinda-yasananlar-timeline-izdiham> (Erişim Tarihi: 30.05.2020).
- “Süleyman Soylu istifa etti, Cumhurbaşkanı Erdoğan kabul etmedi”,
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-52265897> (Erişim Tarihi: 30.05.2020).
- “Cumhurbaşkanı Erdoğan: 17-19 Nisan’da sokağa çıkma yasağı uygulanacak”
<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-17-19-nisanda-sokaga-cikma-yasagi-uygulanacak/1803073> (Erişim Tarihi: 30.05.2020).